

**Дранговська В. В.**  
студентка магістратури  
"Управління навчальним закладом"  
(Житомирський державний університет  
імені Івана Франка, м. Житомир)  
e-mail: vika\_57448@mail.ru

**Управлінська компетентність вчителя початкових класів як  
наукова проблема**

*У статті висвітлено бачення управлінської компетентності вчителя початкових класів загальноосвітнього навчального закладу як наукової проблеми, зосереджена увага на шляхах її вирішення, висвітлено теоретичне обґрунтування управлінської компетентності вчителя початкових класів.*

**Актуальність теми.** Діяльність вчителя початкових класів сучасного навчального закладу потребує використання фахових знань і вмінь не тільки з базових предметів та педагогіки, а й з економіки, менеджменту, соціології тощо. Тому необхідною професійно значимою складовою компетентності сучасного вчителя є управлінська компетентність. Зміни в суспільстві сприяли підвищенню рівня вимог до управлінської діяльності вчителя початкових класів, зробили її більш складною і відповідальною. У зв'язку з цим однією із важливих сучасних проблем стала недостатня управлінська компетентність вчителя початкових класів.

**Метою статті** є висвітлення суті управлінської компетентності у вчителів початкових класів загальноосвітнього навчального закладу як наукової проблеми.

**Виклад основного матеріалу.** Важливу роль у забезпеченні позитивних змін в системі початкової освіти має удосконалення управлінської компетентності вчителів початкових класів та підвищення їх професійного рівня. Сутнісними характеристиками освіти управлінця є гнучкість, розмаїтість, доступність у часі й просторі. Найважливішим завданням самонавчання вчителів повинно стати не тільки засвоєння фахових знань і поглиблення професійної компетентності, але й постійний розвиток управлінських якостей. Існуючий досвід свідчить про те, що не можна володіти цими якостями відразу, поглиблення їх може відбуватися протягом досить тривалого часу, при чергуванні періодів навчання та практичної діяльності.

Вчитель початкових класів – одна з важливих фігур всього освітнього процесу. Він повинен уміти розв'язувати різноманітні

управлінські проблеми, уміти не тільки керувати учнівським колективом, але й переводити його на якісно новий рівень, що потребує спеціальних знань теорії та практики управління, певних особистісних якостей, адже саме вчитель початкових класів направляє на шлях та вчить бути керівником свого майбутнього життя. Дуже важливі є також особистісні якості вчителя-управлінця, які забезпечують мотиваційне управління. Бути вчителем управлінцем – це не проста та досить тривала робота над собою. З огляду на це актуальним є розгляд сучасного стану зазначеного питання, яке фактично почало розроблятися дослідниками та органами управління освітою в Україні.

Проблему визначення рівня управлінської компетентності вчителя початкових класів, його співвідношення з рівнем професійної кваліфікації та вдосконалення професіоналізму досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені в різні періоди функціонування системи освіти: В. І. Бондар, Л. М. Калініна, Л. М. Карамушка, Л. І. Даниленко, В. Ю. Кричевський, В. І. Маслов, Є. П. Тонконога, Г. В. Федоров, О. М. Карпенко, О. І. Лук'яненко, Л. І. Денисович, М. Д. Бертадська, Г. В. Єльнікова та ін. [1: 13].

У працях теоретичного та методичного характеру термін "управлінська компетентність" трактується досить широко і багатоаспектно.

Так, Т. М. Сорочан розглядає поняття "управлінська компетентність" як єдність психологічної, теоретичної і практичної готовності до управлінської діяльності відповідно до конкретних вимог і завдань [2: 164-165]. О. І. Пометун тлумачить її як результативно-діяльнісну характеристику освіти керівника [3: 16], І. А. Зязюн – як особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень [4: 24].

Л. І. Даниленко визначає "управлінську компетентність" як інтегральну якість особистості, що має свою структуру, яка дозволяє вчителю у найбільш ефективний спосіб здійснювати свою діяльність, а також саморозвиток і самовдосконалення як у системі підвищення кваліфікації, так і в процесі самостійної роботи [5: 44-52].

Таким чином, на основі проведеного контент-аналізу поняття "управлінська компетентність" у науковій літературі було з'ясовано, що воно може розглядатися як системне утворення, що визначається сукупністю таких компонентів:

- знання, необхідні для даної спеціальності або посади;
- уміння і навички, необхідні для успішного виконання функціонально- посадових обов'язків;

- професійні, ділові і особистісно значущі якості для більш повної реалізації власних сил, здібностей і можливостей у процесі діяльності;

- загальна культура, необхідна для формування гуманістичного світогляду, духовно-ціннісних орієнтирів, моральних і етичних принципів особистості;

- мотиваційна сфера професійної діяльності. За таких підходів зростання управлінської компетентності передбачає: входження в спеціальність; оволодіння нормами і способами управлінської діяльності і спілкування; підвищення кваліфікації; творчість як індивідуальний внесок у професійний досвід; формування мотиваційної сфери діяльності керівника.

Отже, для ефективного управління в навчальному процесі виявлення й оцінка загального рівня управлінської компетентності вчителя є актуальним як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Категорія "управлінська компетентність вчителя" визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи [1: 14].

Для вчителя початкових класів першочергові заходи управлінської компетентності полягають у формуванні нового рівня мислення, що поєднує у собі творчий потенціал, готовність до ризику, соціальну та професійну мобільність, руйнування консервативних поглядів, аби вони відповідали вимогам і потребам освітнього процесу; сприянні розробленню нових підходів до заохочення учнів; обміну досвідом. Багатопланові завдання формування управлінської компетентності мають вирішуватися через трансформування системи освіти, підготовку та перепідготовку кадрів.

Управлінська компетентність вчителя початкових класів здійснюється через зміст освіти, що включає професійні навички й уміння, що формуються у процесі оволодіння новими знаннями, а також засобами активної позиції вчителя в соціальному, політичному і культурному житті освітнього закладу. Усе це в комплексі формує і розвиває управлінську особистість вчителя початкових класів, його здатність до саморозвитку і самовдосконалення, що дасть можливість забезпечувати йому ефективне функціонування [6: 35].

Управлінська компетентність вчителя початкових класів у процесі навчання дітей у ЗНЗ відбуватиметься ефективніше за допомогою широкого використання інтенсивних, інноваційних методів, форм, засобів навчання і виховання, активного включення у самоврядування закладу, його позанавчальну діяльність. Досвід свідчить, що поєднання всіх компонентів навчально-виховної

діяльності ЗНЗ в єдину систему, надання їй професійної направленості допомагає встановленню управлінських моральних установок у свідомості вчителя [8: 3]. А реалізація цієї системи вимагає цілеспрямованих, організованих зусиль з боку всього педагогічного колективу, громадських організацій навчального закладу і самих об'єктів, яких навчають.

Управлінська компетентність – знання форм та методів управління школою, висока методологічна культура. Під управлінською компетентністю вчителя розуміють особистісні можливості педагога, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. “Компетентність” визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбуваються через здобуття нею необхідних компетенцій, що є метою професійної підготовки фахівців.

Під компетенцією ми розуміємо сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності. Компетентність визначаємо як володіння відповідними компетенціями. Аналіз визначень управлінської компетентності дає змогу стверджувати нам, що управлінська компетентність є системою наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості вчителя в процесі професійної діяльності.

На сьогодні ефективна робота системи освіти просто неможлива без високого ступеня управлінської компетентності вчителів, підпорядкування будь-яких напрямів їхньої діяльності загальним цілям, чіткої спеціалізації, продуманої системи розподілу праці; об'єднання, угруповання однорідних видів робіт, їх відносної автоматизації. Значна увага приділяється цілісності системи науково-методичної роботи, яка ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході і спрямована на розвиток управлінської компетентності, стимулювання самоосвіти вчителів та керівників навчально-виховного процесу [9: 106]. Особлива роль відводиться здійсненню науково-методичного супроводу інноваційних процесів, що допомагає керівникам шкіл і педагогічним колективам переходити на новий рівень діяльності, який задовольнив би соціум та особистість.

Творче використання цих матеріалів сприятиме удосконаленню управлінської діяльності у вчителів, підвищенню ефективності

процесів навчання та виховання в умовах упровадження нових державних стандартів освіти.

В наш час визначальним чинником конкурентоспроможності освітнього закладу стає ефективний менеджмент і відповідно підготовлені викладачі на всіх ланках освітнього процесу. Особливо – початкової школи, адже старт навчального шляху дітей починається саме в початкових класах. А орієнтація сучасних освітніх реформ на формування вчителя-професіонала ставить підвищені вимоги і до підготовки вчителя початкових класів.

Це потребує широкого впровадження спеціальних освітніх програм і підходів до інноваційного менеджменту, що в подальшому буде допомагати формувати управлінську компетентність у вчителів початкових класів загальноосвітнього навчального закладу. Для цього необхідна сформованість інтелектуальних умінь, які сприяють розвитку педагогічного мислення, формуванню глибоких і дієвих знань, вміти досконало проектувати зміст предметів, проводити заняття з використанням інноваційних елементів; переносити інноваційний досвід інших вчителів у власний, розробляти новації, проводити педагогічний експеримент, передавати власний інноваційний досвід та бути готовим до професійного, загальнокультурного саморозвитку [9: 111].

Усе більше керівників навчальних закладів підключають вчителів початкових класів в управлінську діяльність, що базується на розумінні освіти як основи розвитку сучасного цивілізаційного середовища і неминуче породжує відповідно нові часові ціннісно-цільові орієнтири, новий освітньо-педагогічний зміст, методи, форми, засоби і способи, види організації освітнього процесу, а отже й адекватні їм системи управління, що забезпечують оптимальне функціонування, розвиток і удосконалення закладу освіти, створення необхідних умов для досягнення поставленої мети.

**Висновок.** Управлінська компетентність вчителя початкових класів – важливий компонент в системі навчальної діяльності ЗНЗ, покликана створити умови для успішного формування всебічного розвитку особистості молодшого школяра, забезпечити його позитивну спрямованість на основі власної активності. Нами наведені лише деякі точки зору щодо управлінської компетентності, проте аналіз вивчених наукових джерел дає підстави визначити, що управлінська компетентність вчителя початкових класів – це

- вміння вчителя використовувати на практиці сучасні організаційно-управлінські форми і методи роботи;
- застосовувати власні повноваження у розв’язанні питань, відповідальність за прийняття рішень;

- здатність об'єктивно аналізувати і оцінювати результати праці учнів, здійснювати контроль;
- орієнтуватися в інформаційному просторі, критично осмислювати й використовувати різноманітну інформацію;
- творчий підхід до справи, наявність певних лідерських якостей, таких як: відповідальність, обов'язковість, цілеспрямованість, ініціативність, самостійність, дисциплінованість.

Отже, проблема управлінської компетенції є вимогою часу, від неї значною мірою залежить успіх у професійній діяльності вчителів.

Таким чином, вчитель-управлінець початкових класів – це цілеспрямований, активний керівник, який взаємодіє з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимального функціонування установи та переведення її на більш якісний рівень.

### **Список використаних джерел та літератури:**

1. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л. В. Васильченко. – Х. : Основа, 2007. – 176 с. – (Б-ка журн. "Управління школою").
2. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія і практика : монографія / Т. М. Сорочан. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.
3. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та управлінські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – 245 с.
4. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Віпол, 2000. – 636 с.
5. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : монографія / Л. І. Даниленко. – К. : Логос, 1998. – 140 с.
6. Вдовиченко Г. П. Управлінська компетентність керівника школи / Г. П. Вдовиченко. – Х. : Основа, 2007. – 112 с. – (Б-ка журн. "Управління школою").
7. Сорочан Т. Нові категорії педагогіки: науково-методичний супровід / Т. Сорочан // Шлях освіти. – 2002. – №3. – С. 15-19.
8. Шалаєва В. Соціальне замовлення і діалог процесів / В. Шалаєва, І. Іщенко // Управління освітою. – 2007. – № 18. – С. 3-6.
9. Коломінський Н. Стиль керівництва в освіті: проблеми формування та вдосконалення / Н. Коломінський // Освіта і управління. – 1997. – № 2. – С. 106-113.

**Дранговская В. В.**

**Управленческая компетентность учителя начальных классов как научная проблема**

*В статье отображено виденье управленческой компетентности учителя начальных классов общеобразовательного учебного заведения, как научной проблемы, сосредоточено внимание на путях решения данной проблемы. Раскрыто теоретическое обоснование управленческой компетентности учителя начальных классов.*

**Drangovska V.**

***Managerial competence elementary school teacher as a scientific problem***

*The main idea of the article is the vision of management competence of teachers of primary school educational institution as a scientific problem, focused attention on ways to solve this problem. It is shown the theoretical foundation of management competence of primary school teacher.*